

DATA-MARKAZLARINING MILLIY IQTISODIYOT UCHUN STRATEGIK AHAMIYATI**Yuldashev Shadiyor Shuxrat o'g'li***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti Mutaxassislik gumanitar va aniq fanlar kafedrasi Katta o'qituvchisi***Olimboyeva Dilnura To'liq qizi***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti Buxgalteriya hisobi 252-guruh 1-kurs talabasi***MAQOLA MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 20.12.2025**Revised: 21.12.2025**Accepted: 22.12.2025***KALIT SO'ZLAR:***data-markaz, raqamli iqtisodiyot, axborot infratuzilmasi, bulutli texnologiyalar, iqtisodiy barqarorlik, investitsiya.*

Ushbu maqolada zamonaviy raqamli iqtisodiyot sharoitida data-markazlarning milliy iqtisodiyot rivojidadagi strategik ahamiyati tahlil qilinadi. Data-markazlarning axborot infratuzilmasini rivojlantirish, iqtisodiy jarayonlarni barqarorlashtirish, raqamli xizmatlar sifatini oshirish, investitsion muhitni mustahkamlash va yangi ish o'rinlari yaratishdagi o'rni yoritib beriladi. Shuningdek, data-markazlarning bank-moliya tizimi, elektron hukumat, sanoat va biznes subyektlari faoliyatiga ta'siri ham ko'rib chiqiladi.

Kirish

So'nggi yillarda dunyo miqyosida raqamli texnologiyalar jadal sur'atlarda rivojlanib, iqtisodiyotning barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Bugungi kunda axborot texnologiyalari nafaqat yordamchi vosita, balki iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biriga aylandi. Davlat boshqaruvi, bank-moliya tizimi, sanoat, savdo, logistika, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalarida raqamlashtirish jarayonlari tobora kengaymoqda. Ushbu jarayonlarning samarali va uzluksiz ishlashi esa mustahkam axborot infratuzilmasini talab

etadi. Axborot infratuzilmasining eng muhim tarkibiy qismi sifatida data-markazlar alohida ahamiyatga ega. Data-markazlar katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish uchun mo'ljallangan maxsus texnologik majmualar bo'lib, ular raqamli iqtisodiyotning yuragi hisoblanadi. Bugungi kunda elektron to'lovlar, onlayn bank xizmatlari, elektron hukumat platformalari, elektron savdo tizimlari va bulutli xizmatlar bevosita data-markazlar faoliyatiga bog'liq. Shuningdek, ma'lumotlar hajmining keskin ortib borishi data-markazlarga bo'lgan ehtiyojni yanada oshirmoqda. Masalan, bank kartalari orqali amalga oshiriladigan millionlab tranzaksiyalar, davlat axborot tizimlarida saqlanayotgan hujjatlar, biznes subyektlarining moliyaviy hisobotlari va foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlari doimiy ravishda qayta ishlanadi. Bunday katta hajmdagi axborotni xavfsiz va tezkor boshqarish faqat zamonaviy data-markazlar orqali amalga oshiriladi.

Shu nuqtai nazardan, data-markazlar milliy iqtisodiyot barqarorligi, axborot xavfsizligi va raqamli mustaqillikni ta'minlovchi strategik obyekt sifatida qaralmoqda. Mazkur maqolada data-markazlarning milliy iqtisodiyotdagi o'рни, iqtisodiy samaradorlikka ta'siri, investitsiyalar va ish o'rinlari yaratishdagi ahamiyati hamda O'zbekiston tajribasi batafsil tahlil qilinadi.

Asosiy qism:

1. Data-markaz tushunchasi va ularning milliy iqtisodiyotdagi o'рни

Data-markazlar — bu serverlar, saqlash tizimlari, tarmoq uskunalari va xavfsizlik vositalaridan iborat bo'lgan texnologik majmua bo'lib, axborot resurslarini uzluksiz ishlashini ta'minlaydi. Ular iqtisodiyotda ma'lumotlar almashinuvi va raqamli xizmatlarning asosiy platformasi hisoblanadi.

Milliy iqtisodiyot miqyosida rivojlangan data-markazlarning mavjudligi davlatning raqamli salohiyatini oshiradi. Masalan, davlat organlarida elektron hujjat aylanishi, onlayn soliq hisobotlari va elektron davlat xizmatlari aynan data-markazlar orqali ishlaydi. Agar bunday markazlar yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, tizimlarda uzilishlar yuzaga keladi va iqtisodiy faoliyat sekinlashadi.

2. Data-markazlarning iqtisodiy samaradorlikka ta'siri

Data-markazlar iqtisodiy jarayonlarni tezlashtirish va samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ular orqali: biznes jarayonlari avtomatlashtiriladi; operatsion xarajatlar kamayadi; vaqt tejraladi; xizmatlar sifati oshadi.

Masalan, bank sektorida data-markazlar orqali to'lovlar soniyalar ichida amalga oshiriladi. Avval bank xodimlari tomonidan qo'lda bajarilgan ko'plab operatsiyalar hozirda avtomatlashtirilgan tizimlar yordamida tezkor bajarilmoqda. Natijada banklarning xarajatlari kamayib, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati oshmoqda.

Yana bir misol sifatida elektron savdo platformalarini keltirish mumkin. Onlayn savdo saytlarida buyurtmalarni qabul qilish, to'lovlarni amalga oshirish va yetkazib berishni boshqarish jarayonlari data-markazlar yordamida uzluksiz ishlaydi. Bu esa savdo hajmining oshishiga va iqtisodiy faollikning kuchayishiga olib keladi.

3. Axborot xavfsizligi va iqtisodiy barqarorlik

Ma'lumotlar xavfsizligi bugungi kunda iqtisodiy barqarorlikning muhim omillaridan biridir. Data-markazlar axborotlarni himoyalash, zaxiralash va favqulodda holatlarda tez tiklash imkoniyatini beradi. Bu ayniqsa bank-moliya tizimi va davlat axborot resurslari uchun muhimdir.

Masalan, markazlashtirilgan data-markazlar orqali moliyaviy ma'lumotlar doimiy nazorat ostida bo'ladi, bu esa kiberxavflarni kamaytiradi. Natijada moliya tizimining uzluksiz ishlashi va iqtisodiy ishonchlik ta'minlanadi.

4. Investitsiyalar va yangi ish o'rinlari yaratish

Data-markazlar qurilishi yirik investitsiyalarni talab qiladi va shu bilan birga iqtisodiyotga yangi imkoniyatlar yaratadi. Ularning barpo etilishi qurilish, energetika, telekommunikatsiya va IT sohalarining rivojlanishiga turtki beradi.

Bundan tashqari, data-markazlar faoliyati yuqori malakali mutaxassislariga bo'lgan ehtiyojni oshiradi. Masalan, tizim administratorlari, dasturchilar, axborot xavfsizligi mutaxassislari va texnik xodimlar uchun yangi ish o'rinlari yaratiladi. Bu esa inson kapitalining rivojlanishiga xizmat qiladi.

5. O'zbekiston tajribasi va amaliy ahamiyati

O'zbekistonda so'nggi yillarda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida davlat axborot tizimlari, bank sektori va xususiy biznes uchun zamonaviy data-markazlar barpo etilmoqda.

Masalan, elektron hukumat tizimlarida aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar soni oshib bormoqda. Bu xizmatlarning uzluksiz ishlashi esa aynan data-markazlar orqali ta'minlanadi. Natijada davlat xizmatlarining sifati yaxshilanib, fuqarolarning raqamli tizimlarga bo'lgan ishonchi ortmoqda.

Xulosa:

Data-markazlar milliy iqtisodiyotning strategik infratuzilmasi hisoblanadi. Ular katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzluksiz yetkazib berishni ta'minlab, raqamli tizimlarning samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, axborot xavfsizligi, moliyaviy barqarorlik va investitsion muhitni mustahkamlaydi. O'zbekiston tajribasida qurilgan data-markazlar elektron xizmatlar sifatini yaxshilash, yuqori malakali ish o'rinlarini yaratish va raqamli iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shunday qilib, data-markazlar milliy iqtisodiyot barqarorligi va raqamli mustaqillik uchun strategik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Laney, D. (2001). 3D Data Management: Controlling Data Volume, Velocity and Variety. META Group Research Note.
2. Marr, B. (2015). Big Data: Using Smart Big Data, Analytics and Metrics to Make Better Decisions and Improve Performance. Wiley.
3. Manyika, J., Chui, M., Brown, B., Bughin, J., Dobbs, R., Roxburgh, C., & Byers, A. H. (2011). Big Data: The Next Frontier for Innovation, Competition, and Productivity. McKinsey Global Institute.
4. IBM Corporation. (2020). What is Big Data?. IBM Knowledge Center.
5. Chen, H., Chiang, R. H., & Storey, V. C. (2012). Business Intelligence and Analytics: From Big Data to Big Impact. MIS Quarterly, 36(4), 1165–1188.
6. Gantz, J., & Reinsel, D. (2011). Extracting Value from Chaos. IDC iView.
7. Linch, C. (2008). Special Issue on Big Data. Nature, 455, 1–4.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-sonli qarori. Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi strategiyasi.
9. Davenport, T. H., & Dyché, J. (2013). Big Data in Big Companies. International Institute for Analytics.
10. Katal, A., Wazid, M., & Goudar, R. H. (2013). Big Data: Issues, Challenges, Tools and Good Practices. Proceedings of 2013 International Conference on Emerging Trends and Applications in Computer Science.

11. O‘zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi. (2023). Raqamli iqtisodiyot va ma’lumotlar boshqaruvi bo‘yicha hisobot.

12. Oracle Corporation. (2019). Data Center Strategies and Best Practices. Oracle White Paper.

13. Marr, B. (2016). Big Data in Practice: How 45 Successful Companies Used Big Data Analytics to Deliver Extraordinary Results. Wiley.

